

ÇANAKKALE AYVACIK İLÇESİ HALI MOTİFLERİNİN GÜNÜMÜZ SERAMİK SANATINA YANSIMASI**REFLECTION OF CARPET MOTIFS OF ÇANAKKALE AYVACIK DISTRICT ON TODAY'S CERAMIC ART****Fulya Savaş * Aslı Aksoy ******Öz**

Çağlar boyunca bilgiyi taşımak, iletişim kurmak ve fikirleri aktarmak için kullanılan sembollerden türetilen, geçmişinden getirdiği birikimleri sanatın her alanına yansıtan motifler, Geleneksel Türk Sanatları olarak bilinen sanat dalının temelini oluşturmaktadır. Geleneksel Türk Sanatı tarihinin önde gelen dallarından biri olan halı sanatı, Kuzey Batı Anadolu'nun Çanakkale ili Ayvacık ilçesinde görülenlere benzer zengin motif, renk, kompozisyon özelliklerine sahip kirkitli dokuma örnekleri ile Orta Asya'dan günümüze kadar varlığını sürdürmüştür. Kökeni Kafkaslara dayanan Ayvacık halılarında geometrik, bitkisel ve hayvansal motifler kullanılmıştır. Bu motifler günümüzde sembolik anlam ve isimlerini yitirerek dokumacılar tarafından elek, tabak, çakmak gibi güncel nesnelere benzetilerek isimlendirilmektedir. Altın Tabak, Baratl, Çakmaklı, Çarklı Elek, Kilim Desenli, Turnalı, Ayvacık halılarına isimlerini veren zemin kompozisyonlarıdır. Zengin bir miras olarak günümüze aktarılmış olan söz konusu motifler, çağdaş halı desenlerinde kullanıldığı gibi, çağdaş seramik formlarında da kullanılmaktadır. Bu bağlamda halı ve seramik sanatlarının harmanlandığı literatür çalışmaları incelenerek; Ayvacık halı motifleri ve özgün seramik tekniklerinin birlikte kullanıldığı multidisipliner bir çalışma yapılması hedeflenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Çanakkale, Ayvacık Halıları, Seramik, Tasarım, Motif.

Abstract

The motifs, which are derived from the symbols used to carry information, communicate and convey ideas throughout the ages, and reflect the knowledge brought from the past to every field of art, form the basis of the art branch known as Traditional Turkish Arts. Carpet art, which is one of the leading branches in the history of traditional Turkish Art, has survived from Central Asia to the present day, with examples of weaving with kirkits, which have rich motifs, colors and composition features similar to those seen in Ayvacık, Çanakkale, North West Anatolia. Geometric, plant and animal motifs are used in Ayvacık carpets, which originates from the Caucasus. Today, these motifs have lost their symbolic meaning and names and are named by weavers by analogy with contemporary objects such as sieves, plates, lighters. Gold Plate, Baratl, Lighter, Wheel Sieve, Kilim Patterned, Turnalı, Ayvacık carpets are the floor compositions that give their names. These motifs, which have been transferred to the present day as a rich heritage, are used in contemporary ceramic forms as well as in contemporary carpet patterns. In this context, by examining the literature studies in which carpet and ceramic arts are blended; It is aimed to carry out a multidisciplinary study in which Ayvacık carpet motifs and original ceramic techniques are used together.

Keywords: Çanakkale, Ayvacık Carpets, Ceramics, Design, Motif.

Araştırma Makalesi // Başvuru tarihi: 30.09.2022 - Kabul tarihi: 07.12.2022.

* Dr.Öğr.Üyesi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Ayvacık Meslek Yüksekokulu, El Sanatları Bölümü, fulya.savas@comu.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0001-8222-0709>.

** Doç., Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Ayvacık Meslek Yüksekokulu, El Sanatları Bölümü, aaksoy@comu.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0003-4228-4120>.

1. Giriş

Motifler, çağlar boyunca bilgiyi taşımak, iletişim kurmak ve fikirleri aktarmak için kullanılan sembollerden türetilmiştir. Halılar ve seramikler üzerinde bu sembolleri taşıyan en eski etnografik sanat eserlerinin başında gelir. Orta Asya'daki çeşitli Türk topluluklarına ait mezar yapıları, halı ve kirkitli diğer düz dokumaların yanı sıra seramik sanatının da en eski örneklerini içlerinde barındıran birer etnografik hazine deposu vazifesi görmüşlerdir. Sepet örgüleri ve dokumalar ile seramiklerin prototipleri arasında, form ve bezeme açısından büyük bir bağlantı olduğu halde, bu sanatsal ürünler genellikle birbirinden farklı bağlamda ele alınmış ve geleneksel ile çağdaş sanat arasındaki uçurumun iki temel ögesi olarak algılanmışlardır. Oysaki son birkaç yüzyılda arkeolojik alanda yapılan keşifler, seramik sanatının ortaya çıkışının, organik malzemelerden yapılmış öncül taşıyıcılarla (su kabakları, ahşap- taş kâseler, deniz kabukları, elyaf sepet ve torbalar vb.) bağlantısını ve seramik kapların ilk örneklerinin, su ve yemek taşıyabilmek için kil ile astarlanmış hasır sepet veya diğer elyaf örgü ve dokumalardan türetildiklerini göstermiştir. Seramik kaplar başta şekillendirme ve sertleştirme amaçlı örülmüş hasır veya dokunmuş iplik kalıpların içinde bekletilmişler ve ilk desen örüntülerini ıslakken üzerlerine geçen bu dokulardan edinmişlerdir. Ateşte pişirme evresi sonrasında ise seramik formlar artık elle şekillendirilmekle birlikte, öncül örneklerde alışılan dokular ve desenler bir süsleme ögesi olarak baskı, kazıma veya boyama yoluyla varlıklarını sürdürmeye devam etmişlerdir (Blitz, 2015:667; Balfour, 1893:109).

Günümüze kadar Anadolu halıları üzerinde varlığını sürdürebilen pek çok motif, Paleolitik çağda ortaya çıkan, kutsal ve mitolojik anlamlar taşıyan; arketipsel geometrik şekilleri ve gelişmiş türevlerini içermektedir. Seramikler üzerinde yer alan bezemeler, geleneksel sanatı tutkulu bir biçimde tekrarlayan halı ve kilimlere benzemeksizin hızla evrimleşerek modernize olmuş ve bu nedenle iki farklı malzeme üzerindeki geçmişe dayalı motif benzerlikleri sıklıkla göz ardı edilmiştir. İlksel örnekleri nokta, çizgi, zikzak, yay, üçgen, dörtgen, çokgen gibi geometrik şekiller; ağ ve bal peteği gibi formlar; stilize bitki ve hayvan motifleri olan bu bezemeler; seramikler üzerinde, zaman içinde karmaşık kompozisyonlar içeren figüratif formlara, modernize olmuş geometrik yapılara veya etnografik motiflerin güncel tasarım öğeleriyle kullanıldığı Postmodern kalıplara dönüşmüşlerdir.

Bu çalışma, geçmişte dünya çapında ün kazanmış fakat günümüzde hammadde eksikliği, yapımında harcanan büyük emek ve zamana rağmen maddi getirisinin yetersiz kalışı gibi nedenlerle üretimi tükenmek üzere olan Anadolu halılarında görülen motiflerin, güncel ihtiyaç ve beğeni çerçevesinde rağbet gören seramik gibi farklı bir malzeme üzerine uygulanmasıyla, kökeni asırlar öncesine dayanan halı motiflerinin sembolik değerinin farklı ortamlar aracılığıyla günümüze taşınarak sürdürülebilirliğini sağlamayı amaçlamaktadır. Çalışmanın kapsamı; zengin renk ve motif özellikleriyle, önemli bir kültürel miras olarak günümüze aktarılan Çanakkale İl'ine ait Ayvacık halılarının seramik tabak formları üzerinde gerçekleştirilen çağdaş özgün tasarımlarıyla sınırlandırılmıştır. Bu bağlamda öncelikle halı motif ve desenlerinin çağdaş seramik sanatında kullanımına ilişkin verilere ulaşım amaçlı literatür taraması gerçekleştirilmiştir. Çanakkale ili Ayvacık ilçesinin Yörük köylerinde 2000'li yıllarda yapılan alan çalışması ve ilgili literatürden de yararlanılarak Ayvacık halılarında görülen motif tasarım verileri tanımlanmıştır. Çalışmanın son aşamasını Ayvacık halı motiflerinin çağdaş seramik formlarına uyarlanmasıyla gerçekleştirilen özgün kompozisyonlar oluşturmuştur.

2. Türk Halı Sanatı ve Ayvacık Halı Sanatının Kısa Tarihçesi

Halı dokumacılığının nerede ve ne zaman başladığı tam olarak bilinmemektedir. Ancak dokumacılığın kökeninin, Paleolitik çağdan itibaren görülen sepet örgü teknikleriyle bağlantılı olduğu (Tsareva, 2015:67). Neolitik dönemde ise tekstil dokuma tekniklerinin geliştiği düşünülmektedir (Tsareva, 2017:10). İlk tekstil ürünleri kilimleri andıran düz dokumalardır. Düğüm ve havların keşfi ile ilk örnekleri MÖ. 3000 civarında Sümer'de ve MÖ. 2000'de Anadolu'da Acemhöyük'te görülen, halının öncüsü olan post benzeri dokumalar geliştirilmiştir (Tsareva, 2017:15,16; Tsareva, 2015:68, 70). Anadolu'da Filikli/Tülü/Geve olarak tanınan bu dokumaların, öncelikle daha kısa havlı "Hopan" benzeri dokumalara, sonrasında ise halılara dönüştükleri varsayılmaktadır (Kırzioğlu, 2001:33,34).

Günümüzde St. Petersburg Hermitage Müzesi'nde bulunan, 1949 yılında Sibirya'da Hun Türklerine ait bir kurganda keşfedilen, MÖ. 5- 3. Yüzyıllara tarihlendirilen "Pazırık Halısı" dünyanın figüratif desenli, en eski Türk düğümlü ve havlı halı örneğidir (Kırzioğlu, 2001:52).

Anadolu'da günümüze ulaşan en eski halı örnekleri ise 13. yüzyılda Selçuklu Türkleri tarafından dokunan ve Konya Alaeddin ve Beyşehir Eşrefoğlu Camilerinde bulunanlarıdır (Yıldırım, 2020:256-258). Stilize bitkisel ve geometrik desenlerle karakterize olan bu halılar; Sivas, Kayseri ve Konya illerinde dokunmuştur (Yetkin, 1991:7,8; Görgünay, 1977:163). Beylikler adı verilen ve Osmanlı'ya geçiş dönemi olan 14.yy'da, özellikle Batı Anadolu'da, zemininde büyük hayvan figürleri yer alan "Hayvanlı Halılar" görülür (Deniz, 2005:84). 15. yüzyılda Bergama ve Uşak, Batı Anadolu'nun önemli dokuma merkezleri haline gelmiştir. Bu süreçte Alman sanatçı Hans Holbein'in resimlerinde sık görüldüğü için Avrupa'da "Holbein Halıları" olarak adlandırılan geometrik desenli yeni bir halı grubu daha ortaya çıkar. Ayrıca 15. yy. a ait bazı geometrik ve stilize bitkisel desenli Batı Anadolu ve Konya halıları da kendilerini ilk kez resmeden Lotto, Memling ve Crivelli gibi ressamın adıyla tanınırlar (Bayraktaroğlu, 1997:86,88). 16. yüzyılda "Klasik Devir Osmanlı Halıları" veya " Saray Halıları" olarak bilinen, saray sanatçıları tarafından çizilip, renklendirilerek dokuma merkezlerine gönderilen natüralist üslupta bitkisel desenli halılar görülür. 19. Yy. sonlarında benzer üsluptaki Hereke halıları ülkemizi dünya çapında temsil etmiştir (Yetkin, 1991:192,193). 16-18. yüzyıllarda Uşak ve Bergama ile birlikte Gördes, Kula, Milas, Lâdik, Mucur, Kırşehir (Görgünay, 1977:173) ve Bergama halı grubuna dâhil olan Çanakkale de halı dokuma merkezleri olarak önem kazanmıştır (Yörük, 1990:70).

Çanakkale ilinin güneybatısında bulunan; kuzeyden Bayramiç ve Ezine ilçeleri, doğudan Balıkesir ili, güney ve Batı'dan ise Ege Denizi ile çevrelenen Ayvacık ilçesi yakın zamana kadar Batı Anadolu Bölgesinin önemli bir halıcılık merkezi olmuştur (Deniz, 1998:20). İlçe de Manav, Yörük, Alevi Türkmen ve az sayıda Midilli'den gelen Muhacir kesim yaşamakta olup halı dokumacılığı ile uğraşanlar, 18.yy. sonrası Osmanlı Devleti'nin zorunlu iskân politikası ile günümüzdeki köylerine yerleştirilen Kazdağı Yörükleridir (Aksoy, 2008:306). Ayvacık halıları ticari anlamda önem kazandıkları 80'li yıllara kadar çeyiz, günlük kullanım eşyası ve ölümlük (tabut örtüsü) olarak dokunmuşlardır. İlçe'nin bazı Türkmen ve Manav köyleri, popüler olduğu süreçte halıcılığı kurslardan veya Yörüklerden öğrenerek, bir süre ticari amaçlı yapmışlar fakat sürdürmemişlerdir (Aksoy, 2003:8,9).

Batılı ressamın tablolarında resmettikleri halı örnekleri, Ayvacık'ta halı dokumacılığının başlangıcının 15. yy'a kadar uzandığını göstermektedir (Aksoy, 2003:7). Desen kompozisyonları

yabancı sanat tarihçiler tarafından Holbein III. ve IV. grup olarak da adlandırılan Erken Osmanlı Devri Halılarının tanzimine uyan Ayvacık halıları, Bergama'da toplanıp İzmir limanından ihraç edildikleri için "Bergama Halı Ailesi" grubu içinde değerlendirilirler (Aksoy A ve Aytaç A, 2004:16).

3. Ayvacık Halılarının Motif ve Kompozisyon Özellikleri

Ayvacık halılarının kompozisyonları; geometrik ve bitkisel ile hayvansal motiflerden oluşur. Kökeni Kafkaslara dayanan Ayvacık halı motifleri, sembolik anlam ve isimlerini yitirerek dokumacılar tarafından güncel nesnelere benzetilerek isimlendirilmişlerdir.

Altın Tabak, Baratl, Çakmaklı, Çarklı Elek, Elekli, Kilim Desenli, Turnalı, Bardaklı, Cami Desenli, Karabudak, Kızıllı (Oklu), Lambalı (Karasulu/ Üzümlü), Narbudak, Yeşilbacak, Direkli, Sarıbaş, Sıranlı Ayvacık halı kompozisyonlarıdır (Aksoy, 2003:24; Uğurlu, 2000:73). Aşağıda en belirgin örnekleri yer almaktadır.

3.1. Altın Tabak Halı Kompozisyonu

Kırmızı zeminli dokunan bu halı ismini: birer tabağa benzetilen, ortadaki büyük bir dikdörtgen madalyona, dört köşesinden tutturulan dört adet daha küçük kare formdan alır (Anderson, 1998:46; Aksoy, 2008:311). "Papatya su" denilen tabak kontürleri, altın (sarı) rengi ile çevrelenmiştir. "Tabak" motiflerinin, Türk halı sanatındaki genel ismi "Sandık" olup çeyiz sandığını sembolize ederler (Görsel 1). Altın tabak halı kompozisyonunda ayrıca birer hayat ağacı olan "kollu" (sarı el, altın el) motifi ile "Türkmen gülü" ve "Çakmak" (yıldız) ve bazen de "Şıptakka" (Zerde tabağı) motifleri görülür. (Aksoy, 2008:311; Bayraktaroğlu, 1985:243, 244).

Görsel 1. Ayvacık Yöresi, *Altın Tabak Halı*, 20.yy, 1,67x 2,56 cm.

3.2. Çarklı Elek Halı

Kompozisyonu, ikiye bölünmüş zemin tasarımı üzerinde görülen sekiz kollu iki yıldız motifinden oluşur. Yıldız motifinin kolları sekizgen bir madalyondan çıkar. Madalyonun içinde kıvrılarak düğüm şeklini almış bir yılan motifi yer alır (Görsel 2). Bu yılan motifinin Ayvacık halkı tarafından eleğe ve yıldız madalyonun kollarının ise çarka benzetilmesi nedeniyle halı yörede “Çarklı Elek” olarak isimlendirilmiştir (Aksoy, 2008:311).

Görsel 2. Ayvacık Yöresi, *Çarklı Elek Halı*, 19. yy. başı, 146,210 cm.

Çarklı elek motifi aslında Türk sanatında “Çark-ı Felek” adıyla bilinen motiftir. Kollarının içinde Türk mitolojisinde gök çarkını çevirdiğine inanılan ejder motifleri yer alır (Esin, 2001:43). “Çark-ı Felek” motifinin kolları arasında, daha küçük yıldız motifleri bulunur.

3.3. Elekli Halı

İsmi; zeminde görülen ve içinde, uç kısımları içe kıvrık haç biçiminde motifler bulunan basamaklı sekizgen formların, Ayvack'ın Yörük köylerinde eleğe benzetilmesinden almıştır (Anderson, 1998:35,49; Aksoy, 2008:311). Zeminde, köşelerde içleri noktalarla doldurulmuş üçgen ejder formları yer alır. “Elek” motifi, yüksek düğüm sıklığına sahip Bergama halı örneğinden, daha düşük kalitedeki Ayvack halılarına deforme olarak geçen bir “Lezgi yıldızı” motifidir (Anderson, 1998: 49;Aksoy, 2008:311).

Görsel 3. Ayvack Yöresi, *Elekli Halı*, 21.yy, 110x180 cm.

3.4.Sıranılı Halı Seccade

Zemin kompozisyonu, bir mihrabın içine, iki sütun şeklinde yerleştirilmiş, uçlarında üç çiçek görülen hayat ağacı formlarından oluşur (Görsel 4). İsmi bu hayat ağacı motiflerinin yöre halkı tarafından, üst üste yerleştirilmiş, ekmek teknesi ve ellerden hamuru kazımaya yarayan e(siran) denilen alete benzetilmesi nedeniyle almıştır (Karadeniz, 2013:24).

Görsel 4. Ayvacık Yöresi, *Sıranılı Halı Seccade*, 20.yy, 105x119 cm.

3.5.Turnalı Halı

“Turnalı halı” adını; zemininde bulunan madalyona paralel gelecek şekilde, peş peşe uçan ve dokuyucular tarafından turna katarı olduğu söylenen motif grubundan almıştır (Aksoy, 2008:312; Anderson, 1998:45; Bayraktaroğlu, 1985:244). Zeminin başlangıç ve bitiş yerinde “Turnalı’nın yarımı” adı verilen birer yarım madalyon bulunur. Halının zemini genellikle Türkmen gülü ve yıldız motifleri ile dolgulanmaktadır (Görsel 5).

Görsel 5. Ayvacık Yöresi, *Turnalı Halı*, 21. yy., 99x 2,27 cm.

4. Günümüz Seramik Sanatında Halı Motifini Kullanarak Üretim Yapan Ulusal ve Uluslararası Sanatçılardan Örnekler

Geleneksel halı motiflerini günümüz seramik sanatına aktarmayı hedefleyerek, bu alanda çağdaş eserler üretmiş, ulusal, uluslararası olmak üzere birçok sanatçı bulunmaktadır. Aşağıda seramik sanatçıların eserleri açıklanmıştır.

4.1. Marek Cecula

Yurt içi ve yurt dışında, sanatsal ve endüstriyel yönden birçok çalışması bulunan sanatçı, çalışmalarında geleneksel halı desenlerini çağdaş seramik formlarına aktararak, başarılı eserler üretmiştir. Sanatçının geleneksel halı desenlerini yorumladığı en önemli eserlerinden birisi, 2002 yılında Grand Arts tarafından özel bir enstalasyon olarak yaptırılan 'Porselen Halı Projesi' dir. Sanatçı çalışmada atılan ve istenmeyen bir şeye yeniden değer kazandırarak, onu yeni ve değerli bir sanat eseri üretiminde kullanmaya çalışmıştır (http 1). Porselen Halı Projesinde düzenleme için porselen fabrikasından 576 adet porselen tabak temin etmiştir. Her bir tabakta, bir İran halısının kesitlerinden kopyalar bulunmaktadır. Bu enstalasyon çalışmasında, yemek yenilebilen tabaklar yan yana getirilerek, üzerinde yürünmesi mümkün olmayan bir halıya dönüştürülmüştür (Görsel 6). Tabaklar üzerindeki desenler, yüzeye dekal çıkartma ile transfer edilmiştir (http 2). Endüstri deneyimlerini sanatına aktaran sanatçı, seramik eserlerini porselenden yaparak, şeffaf sırla sırlamıştır. Çalışmaların üzerine yerleştirdiği logolar, izleyicisinin bu nesnelere hangi amaçlarla kullanacağını düşündürmesini sağlamaktadır (Aslan, 2011:53).

Görsel 6. Marek Cecula, *The Porcelain Carpet*, 2002, Tabak Üzerine Dekal Baskı, 576 adet.

4.2.Teppey Yamashita

Japonya doğumlu olup İstanbul'da yaşayan seramik sanatçısı, çalışmalarında halı desenlerini modern seramik eserlere aktarmaktadır. Eserlerinde, doğduğu ve yaşadığı ülke Türkiye'nin geleneksel halı motiflerini, çağdaş formlarda yorumlayarak, geleneksel ile modern arasında bağ kumaya çalışmaktadır (Taylan, 2013:164). Seramik çalışmalarının en güzel örneği, Anatolia adını verdiği seramik karodur. Elle şekillendirerek oluşturduğu karo yüzey üzerine halı desenlerini bordür biçiminde uygulamıştır. Sanatçı, Anadolu halı motiflerinden alınan kadrajları yüzeye, sgraffito tekniği (kazıma) ile aktararak yüzeyi belirgin hale getirmiştir. Kazınan yüzeye pigmentlerle renk verilerek, yüzeyine oksit ile sür-sil tekniği uygulanarak, karo yüzeyinde eskitme görüntüsü oluşturulmuştur (Görsel 7).

Görsel 7.Teppey Yamashita, *Anatolian*, 2012.

4.3.Ayla Canay

Sanatçı, seramik eserinde Anadolu'da üretilen kilim motiflerinden biri olan 'Bukağı' motifini kullanmıştır. 'Bukağı' atın otlaktan uzaklaşmasını engellemek amacıyla atın ön iki ayağına takılan zincire verilen isimdir. Halı motifi olarak kullanıldığında, sevgililerin birbirine bağlanma arzusunu ve aşkı temsil etmektedir (http 3). Sanatçı, seramik çalışmalarında motifini hiçbir değişikliğe uğratmadan, bağlılık kavramı dâhilinde dönüştürmüştür (Görsel 8). Üç boyutlu forma dönüşen seramik heykel eserde, raku pişirim tekniği kullanılmıştır (Canay A ve Sevim K,. 2013:67).

Görsel 8. Ayla Canay, *Bağlısın*, 2013, Raku Tekniği, Kalıpla Şekillendirme, 35x40x50 cm.

4.4. Fatma Nur Taylan:

Uşak halıları üzerine araştırmalar yapan sanatçı, Yüksek lisans tez çalışmasında seramik eserlerini oluştururken, farklı dekor tekniklerinden yararlanmışır. Uşak halı desenlerinden seçilen motifleri, seramik şekillendirme yöntemlerini kullanarak üç boyutlu form haline dönüştürmüştür. Form yüzeylerini ise fırça ile dekore edip, renkli sırla sırlamıştır (Görsel 9). Taylan, gerçekleştirdiği seramik çalışmalarıyla Uşak halı motiflerinin farklı seramik şekillendirme ve dekor teknikleriyle kaynak teşkil edebileceğini, bizlere kanıtlamıştır (Sevim S ve Marmara T., 2020:1186).

Görsel 9 Fatma Nur Taylan, *Lotto Halı Deseni Örneği*, 2021.

4.5. Fatma Doğan

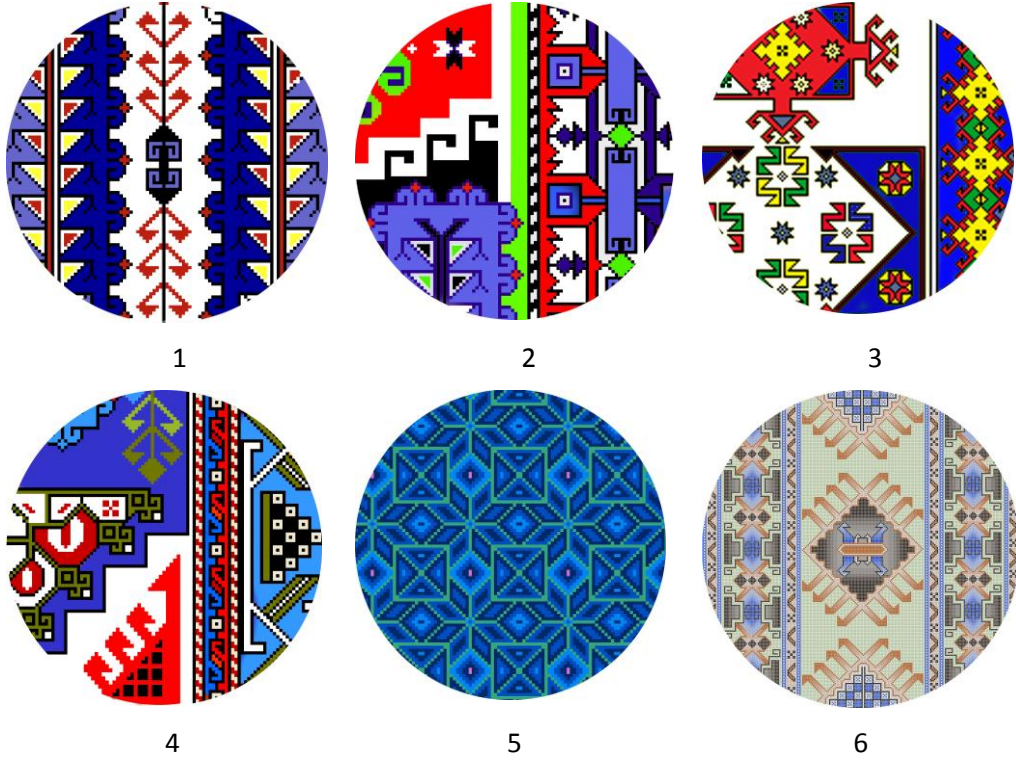
Hiperrealistik seramik çalışmalar yapan seramik sanatçısı, 2019 tarihinde yayımladığı yüksek lisans tez çalışmasında halı motiflerini kullanarak çalışmalar yapmıştır. Tezinde yer verdiği 'Ağıtlar II' adlı çalışması, bu konuya örnek teşkil etmiştir. Halı motifini kullandığı seramik eserlerinde kağıt katkılı çamur kullanmıştır (Görsel 10). Serbest el ile şekillendirme ile oluşturduğu heybe formu üzerine kumaş dokusu çalışmıştır. Oluşan üç boyutlu form üzerine Anadolu kilim motiflerinden seçilerek yerleştirilen desenler, sıraltı boyalar ile renklendirilerek 1180 °C'de fırın pişirimi yapılmıştır (Doğan, 2019:66).

Görsel 10. Fatma Doğan, *Ağıtlar II*, 2017 .

5. Ayvacık Halı Motiflerinden Esinlenilerek Oluşturulmuş Seramik Form Uygulamaları

Seramik bisküvisi pişirimi gerçekleştirilmiş 25 cm çapında tabaklar için Ayvacık halı desenlerinden çıkışlı tasarımlar yapılmıştır. Seçilen iki tasarım; mavi tonları, kırmızı, sarı ve siyah renk sır altı boyalar kullanılarak, fırça yardımıyla tabak yüzeyine dekor edilmiştir. Dekorlama işlemi sonrası tabaklar şeffaf sır ile sırlanarak, 1020 °C'de pişirimi gerçekleştirilmiştir. Aşağıda Adobe Photoshop programında tasarlanan dijital Ayvacık halı desenlerinden oluşturulan tabak desenlerinin görselleri yer almaktadır. Yapılan tasarımlardan iki tanesi seçilerek seramik tabak üzerine uygulanmıştır.

Görsel 11. Ayvacık Halı Motiflerinden Oluşturulan Seramik Tabak Tasarımları, Dijital, 25x25 cm, 2022.

Görsel 12., a. *Tasarım 1, Turnalı Tabak, Sıraltı Tekniği, 25x25 cm, fotoğraf arşivi, 2022.* b. *Tasarım 2, Sıranılı Tabak, Sıraltı Tekniği, 25x25 cm, fotoğraf arşivi, 2022.*

Tasarım 1'de mavi renk sütunlar, "Altın tabak" halıda bulunan tabak motiflerinin kontürlerini oluşturan, papatya su denilen motiflerin uzatılarak mihraplı halılarda görülen sütun yapılarına benzetilmesiyle tasarlanmıştır. Mavi renkteki sütunların içine "Sıranılı" seccade içinde bulunan hayat ağacı motifi yerleştirilmiştir. Tasarımın beyaz zemininde ortada yer alan uzun çengelli motif "Turnalı" halıya ismini veren ve turna katarına benzetilen motiften esinlenerek hazırlanmıştır (Görsel 12a).

Tasarım 2'de, seramik tabak için tasarlanan desen; mavi, siyah, yeşil renklerden oluşmaktadır. Tabağın sol alt kısmında yer alan mavi renkli desen "Altın tabak" halıda bulunan tabak motiflerini çevreleyen papatya su motiflerinin halılarda yer alan sütun yapılarına benzetilmesiyle tasarlanmıştır. Sütunların içine "Sıranılı" seccade içinde bulunan hayat ağacı motifi yerleştirilmiştir. Sol üst kısımda görülen yıldız motifi Ayvacık halılarında dolgu motifi olarak sık görülür. Tabağın sağında yer alan bordür, Ayvacık halılarının bordürlerinde çok kullanılan "Çınar yaprağı" formundan stilize edilmiştir (Görsel 12b).

6.Sonuç

Benzerleri Orta Asya'da çeşitli Ön Türk topluluklarına ait mezar buluntusu çömlekler üzerinde görülen halı ve kilim motifleri, Türklerin Orta Asya'dan Anadolu'ya getirdikleri kültürel miras öğelerinin başında gelir. Bu motifler; Türk halklarına ait geleneklerin belirteci ve taşıyıcısı olmalarının yanı sıra geçirmiş oldukları sosyal, kültürel ve teknolojik değişimlerin de göstergesidirler. Kuzey batı Anadolu'nun ünlü bir halı bölgesi olan Çanakkale ili Ayvacık ilçesi halıları, üzerlerinde eşsiz örneklerine rastlanan bu motifler vasıtasıyla geçmişten günümüze uzanan kültürel değişimin sessiz birer göstergesi, toplumsal gelişim sürecinin aynadaki güçlü bir yansımaları oluşturur.

Bu çalışma, geçmişte yurtiçi ve yurtdışı pazarda isim yapmış fakat günümüzde teknolojik gelişime yenik düşerek yok olma tehdidi ile yüz yüze kalan Çanakkale ili Ayvacık ilçesi halılarından seçilen motiflerin, güncel gereksinim ve beğenileri karşılayacak şekilde modernize edilerek seramik tabaklar üzerine uygulanmasıyla, günümüze taşınarak sürdürülmesi düşüncesini baz alan multidisipliner yaklaşımla gerçekleştirilmiştir. Bu bağlamda, seramik çalışmalarının sanatsal etkisinin artırılması da hedeflenerek, zengin motif ve renk yelpazesine sahip Ayvacık halılarından

seçilen motifler, çağdaş seramik sanatının dekor zenginliği ile birleştirilip, çeşitli çağdaş özgün tasarım denemeleri gerçekleştirilmiş ve seçilen iki tanesi seramik tabaklar üzerine uygulanmıştır. Türk toplumunun halı ve seramik gibi en eski iki el sanatı ögesinin birleşimiyle gerçekleştirilen özgün tasarımlar, gerek Türk halı sanatına dair motiflerin sürdürülebilirliğini sağlama ve gerekse yerli ve yabancı pazara yeni ve yerel turistik el sanatı ürünü kazandırma açısından faydacı bir işleve sahip olup, seramik alanında yeni ile eskiyi birleştiren yapısıyla milli kültürel değerleri korumayı ve geliştirmeyi teşvik edici görülmektedir.

Kaynakça

Aksoy, A. (2003). *Ayvacık (Çanakkale) Yöresi Halılarında Kullanılan Bitkisel Boyarmaddeler ve Alternatifleriyle Renk Denemeleri*, Yayınlanmamış Sanatta Yeterlik Tezi, İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü, Geleneksel Türk Sanatları Anasanat Dalı.

Aksoy, A. (2008). "Çanakkale-Ayvacık Yöresi Halılarının Teknik, Renk ve Desen Özellikleri", *Ayvacık Değerleri Sempozyumu Bildirileri*, 29-30 Ağustos, Çanakkale: Onsekiz Mart Üniversitesi Yayını, s. 303-320.

Aksoy, A., Aytaç, A. (2004). "Çanakkale-Ayvacık Yöresi Halıları ve Karasulu Seccadeye Dair", *Türk Dünyası Tarih Kültür Dergisi*, İstanbul: Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yayınları, Sayı 208, s. 15-19.

Anderson, J. (1998). *Return to Tradition: The Revitalization of Turkish Village Carpets*, 1. Edition, ABD: University of Washington Press.

Aslan, P. Ş. (2011). *Çağdaş Seramik Sanatında Gündelik Nesnelere*. 5. *Uluslararası Eskişehir Pişmiş Toprak Sempozyumu Bildiri Kitabı*. Eskişehir: Eskişehir Büyükşehir Belediyesi, s.53.

Balfour, H. (1893). *The Evolution of Decorative Art : An Essay Upon its Origin and Development as Illustrated by the Art of Modern Races of Mankind*, No Edition Noted, New York: Macmillan and. CO.

Bayraktaroğlu, S. (1985). "Çanakkale Halıları." *Vakıflar Dergisi*, Ankara: T.C. Vakıflar Genel Müdürlüğü Yayını , Sayı 19, s. 237-259.

Bayraktaroğlu, S. (1997). "Türk Halılarında Batı Literatürü Konusu", *Arış Dergisi*, Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayını, Sayı 1(4), s. 86-93.

Blitz, J.H. (2015). "Skeuomorphs, Pottery, and Technological Change", *American Anthropologist*, USA: Wiley for the American Anthropological Association, Vol. 117, No. 4, pp. 665-678. uploads/6/0/3/8/60386085/blitz-american_anthropologist_2015.pdf

Canay, A. Sevim, K. (2013). Anadolu'da Üretilen Kilim Motiflerinden Bukakağı Motifi ve Bu Motiften Çıkan Seramik Çalışmalar. *İdil Sanat ve Dil Dergisi*, s. 69.

- Deniz, B. (1998). "Ayvacık (Çanakale) Yöresi Düz Dokuma Yayımları" 1. Basım, Ankara: AKM Yayını.
- Deniz, B. (2005). "Anadolu-Türk Halı Sanatının Kaynakları", *Sanat Tarihi Dergisi*, Sayı 14(1), İzmir: Ege Üniversitesi Yayını, s.79-103.
- Doğan, F. (2019). *Hiperrealizmin Seramik Sanatına Yansımaları*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya: Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Seramik-Cam Anasanat Dalı.
- Esin, E. (2001). *Türk Kozmolojisine Giriş*, 1. Basım, Ankara: Kabalıcı Yayınevi.
- Görgünay, N. (1977). "Halıcılığın Kökeni ve Türk Halıcılığının Tarihçesi", *Atatürk Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Sayı 1, s. 159-175.
- Karadeniz Aksoy, A. (2013). Ayvacık Halılarında Renk ve Desen, *İda Life Kültür Sanat ve Turizm Dergisi*, Çanakale: Can Ajans Turizm Basım Yayın Reklamcılık Hizmetleri, Sayı 12, s. 24-25.
- Kırzioğlu, Görgünay.N. (2001). *Altaylar'dan Tunaboyu'na Türk Dünyası'nda Ortak Yanışlar*, 1. Basım. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Панкова, С. В. (2020). "Ворсовые изделия из памятников бассейна Тарима I тыс. до н.э.: обзор находок", Материалы Международной научной конференции, посвященной 100-летию со дня рождения д. и. н. А. М. Мандельштама и 90-летию со дня рождения д. и. н. И. Н. Хлопина, в древних и ультурах Центральной Азии, 10–12 ноября, Санкт-Петербург: Институт Истории Материальной Культуры РАН.
- Sevim, S ve Marmara T. (2020). "Selçuklu Halı Motiflerinin Çağdaş Türk Seramik Sanatında Kullanımı", *Motif Akademi Halkbilimi Dergisi*, Sayı 31, s.1186.
- Taylan, F. N. (2013). *Uşak Halı Motiflerinin Seramik Yüzeylerde Uygulanabilirliği ve Kişisel Uygulamalar*. Uşak: Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Seramik Anasanat Dalı Yüksek Lisans Tezi.
- T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Halı Kataloğu (2). (1988). Turkish Handwoven Carpets. Ankara: Ünal Ofset.
- Царева. Е. Г. (2015). "История формирования и распространения ворсовых техник (евразийская традиция)", *Радловский сборник: Научные исследования и музейные проекты МАЭ РАН в 2014 г.*, ред. Ю.К. Чистов, СПб.: МАЭ РАН.
- Tsareva, E. G. (2015). "History of the Formation and Distribution of Pile Techniques (Eurasian Tradition)", *Radlovsky Collection: Scientific Research and Museum Projects of the MAE RAS in 2014*, ed. Yu.K. Chistov, St. Petersburg: MAE RAN.
- Царёва. Е.Г. (2017). "Текстильный бестиарий IV: читая тканые летописи", *Бестиарий IV. Земля и небо в традиционном универсуме*, ред. М.А. Родионов, СПб: МАЭ РАН.
- Tsareva, E.G. (2017). "Textile Bestiary IV: Reading Woven Chronicles", *Bestiary IV. Earth and Sky in the Traditional Universe*, ed. M.A. Rodionov, St. Petersburg: MAE RAS.
- Uğurlu, S.S. (2000). "Ayvacık Vakıf Halıları". *Ev Tekstili Dergisi*, Sayı 27, s. 71-73.
- Yetkin, Ş. (1991). Türk Halı Sanatı, 2. Basım, Ankara: Tisamat Basım Sanayii.

Yıldırım, M. (2000). "Anadolu Selçuklu Halıları ile Azerbaycan Halıları Arasındaki Motif Birliği Üzerine", *Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Konya: Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Sayı 10, s. 251-278.

Yörük, Ö. (1990). "Çanakkale-Ayvacık Yöresi Halıları Üzerine Bir Araştırma", *Kültür ve Sanat Dergisi*, İstanbul: İş Bankası Yayını, Sayı 8, s.70-79.

İnternet Kaynakları

Sönmez, N. (2014). "Sanatın Üretim ve Paylaşım Süreçleri", *Lebriz Sanal Dergi*, <http://www.lebriz.com/pages/lst.aspx?lang=TR§ionID=17&articleID=1199>, Erişim tarihi: 20.06.2016.

http 1: John Perreault (2002), "The Interstitial: The Dishes Are on the Floor (And Up the Wall)", http://ceramicstoday.glazy.org/articles/marek_cecula.htm, Erişim tarihi: 14.08.2022.

http 2: Agnieszka Sural (2016), "Marek Cecula", <https://culture.pl/en/artist/marek-cecula>, Erişim tarihi: 14.07.2022.

http 3: Rümeysa Erol (2021), "Türk Halı ve Kilimlerinde Kullanılan Başlıca Motifler", <https://www.sanatperver.com/turk-hali-ve-kilimlerinde-kullanilan-baslica-motifler>, Erişim tarihi: 10.08.2022.

Görsel Kaynaklar

Görsel 1. Ayvacık Yöresi, "Altın Tabak Halı", 20.yy, 1,67x 2,56 cm, https://www.alibaba.com/product-detail/Rare-Piece-Dardannel-Area-Carpet-8_148842780.html. Erişim tarihi: 12.11.2021.

Görsel 2. Ayvacık Yöresi, "Çarklı Elek Halı", 19. yy. başı, 146,210 cm <https://www.kichy.net/shop/carpets/rugs/canakkale-rug>, Erişim tarihi: 12.11.2021.

Görsel 3. Ayvacık Yöresi, "Elekli Halı", 21.yy, 110x180 cm, 2012, arşivi.

Görsel 4. Ayvacık Yöresi, "Sıranılı Halı Seccade", 20.yy, 105x119 cm, 2002, arşivi.

Görsel 5. Ayvacık Yöresi, "Turnalı Halı", 21. yy., 99x 2,27 cm, 2006, arşivi.

Görsel 6. Marek Cecula, "The Porcelain Carpet" , 2002, Tabak Üzerine Dekal Baskı, 576 adet http://ceramicstoday.glazy.org/articles/marek_cecula.html, Erişim tarihi: 12.08.2022

Görsel 7. Teppei Yamashita, "Anatolian", 2012, <https://teppeiseramik.jimdofree.com/sanat-eserleri/>, Erişim tarihi: 06.07.2022.

Görsel 8. Ayla Canay, "Bağlısın", 2013, Raku Tekniği, Kalıpla Şekillendirme, 35x40x50 cm, Canay, A. Sevim, K. (2013). Anadolu'da üretilen kilim motiflerinden bukağı motifi ve bu motiften çıkan seramik çalışmalar. *İdil Sanat ve Dil Dergisi*, S. 69.

Görsel 9. Fatma Nur Taylan, "Lotto Halı Deseni Örneği", 2021, Taylan, F. N. (2013). *Uşak halı motiflerinin seramik yüzeylerde uygulanabilirliği ve kişisel uygulamalar*. Uşak: Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Seramik Anasanat Dalı Yüksek Lisans Tezi.

Görsel 10. Fatma Doğan, "Ağıtlar II", 2017, Doğan, F.(2019). Hiperrealizmin seramik sanatına yansımaları. Sakarya: Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Seramik-Cam Anasanat Dalı Yüksek Lisans Tezi, s.64.

Görsel 11. "Ayvacicık Halı Motiflerinden Oluşturulan Seramik Tabak Tasarımları", Dijital, 25x25 cm, 2022.

Görsel 12a. Tasarım 1, "Turnalı Tabak", Sıraltı Tekniği, 25x25 cm, 2022.

Görsel 12b. Tasarım 2, "Sıranılı Tabak", Sıraltı Tekniği, 25x25 cm, 2022.